

УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ МЕРЕЖЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В. В. Мелешко

кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу економіки та управління
загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: vmeleshko25@gmail.com

У статті узагальнено результати впровадження моделі організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості на засадах мережевої взаємодії в педагогічну практику. Висвітлено результативність втілення принципів мережевої взаємодії в організації профільного навчання, сформульовано висновки щодо доцільності, ефективності та перспективності ідей партнерства в організації профільного навчання в освітньому окрузі сільській місцевості.

У процесі впровадження розробленої моделі аналізуються позитивні впливи, що позначаються на якості освітнього середовища, підвищенні ефективності використання ресурсної бази, на умовах реалізації спільних проєктів, варіативності навчальних курсів та інших форм освітньої діяльності, що загалом підвищує рівень якості освіти старшокласників.

Про результативність упровадження моделі мережевої організації профільного навчання свідчить ряд показників, які отримані внаслідок розширення освітнього простору.

Ключові слова: профільне навчання; організація профільного навчання; якість освіти; освітній округ; мережева взаємодія; модель мережевої організації профільного навчання.

Постановка проблеми. Основні орієнтири розвитку профільної освіти визначено Концепцією «Нова українська школа», старт якої заплановано на 2027 рік. У поданому документі зазначається, що реалізація нових програм профільного навчання здійснюватимуть заклади загальної середньої освіти. Водночас, проблеми профільного навчання як до реформи, так і під час її втілення не знижують своєї актуальності і важливості як для управлінців, педагогів, так і науковців [1].

Мережева форма здобуття освіти передбачена Законом України «Про освіту», де зазначається, що це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому

оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах [2].

Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі неодноразово змінювалася, проте концептуальні положення залишалися стабільними. Передусім це стосується цільових концептів, мети, завдань та основних підходів до організації профільного навчання, де основними позиціонуються принципи індивідуального та диференційованого навчання, а основоположними ідеями цього процесу є інтереси, потреби, компетентності, формування яких в перспективі мають забезпечувати підготовку кожного випускника до самореалізації.

В Концепції профільного навчання в старшій загальноосвітній школі зазначається, що «профіль навчання — це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів. Навчальний профіль визначається як доборою предметів, так і їх змістом. Профіль навчання охоплює певну сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором. Зміст профільних предметів реалізується за рахунок варіативної та інваріантної складових змісту загальної середньої освіти...» [3].

Однією із умов підвищення якості профільного навчання у освітніх закладах є ефективна організація цього процесу, що здійснюється на засадах мережевої взаємодії.

Формулювання цілей статті. Розкрити результативність упровадження та адаптації моделі мережевої організації профільного навчання в педагогічну практику, виявити та узагальнити її значущість та вплив на якість освіти старшокласників.

Виклад основного матеріалу. В умовах інтенсивного розвитку науки, мережева теорія як складна система поглядів на функціонування та розвиток соціальних активних систем, вважається інноваційним напрямом в сучасній педагогіці.

Мережевий характер притаманний великій кількості явищ, процесів та об'єктів. Типова мережева структура є системою взаємовідносини між структурними елементами та формою горизонтальної інтеграції [4].

На думку А. Портеса, малі організації, мобілізуючи мережеві зв'язки, підвищують гнучкість, скорочують витрати й можуть отримувати значно більший результат. У новій інституціональній теорії мережі «горизонтальна» організація структури, яка є альтернативою ієрархічній, розглядаються як особлива [5].

Мережевий підхід сьогодні актуальний для західних досліджень організаційних структур, за результатами яких вчені доводять, що чим більше в організації вертикальних зв'язків, тим більш ієрархічною й формалізованою вона є, водночас розвиток горизонтальних зв'язків, забезпечує зростання гнучкості й адаптацію організації до існуючих умов. Сучасні західні дослідження економічно успішних суб'єктів господарювання показують, що ієрархія все більше програє мережній організації [6].

Перспективність ідей та принципів мережевої взаємодії в організації профільного навчання полягає в тому, щоб завдяки партнерства якомога повніше викорис-

тати існуючу інфраструктуру освітнього округу для організації освітнього процесу. Про це наголошується у Концепції «Нова українська школа», де вказується, що учні закладу загальної середньої освіти матимуть свободу вибору предметів та рівня їхньої складності. З'явиться можливість навчання в різновікових предметних або міжпредметних групах» [3].

Упровадження результатів науково дослідної роботи — це діяльність, що передбачає оприлюднення, розповсюдження та використання продукції підвідомчих установ (наукової, науково-виробничої, навчальної, довідкової, електронних ресурсів тощо) цільовою групою користувачів у науковій, освітянській та інших видах соціальної практики, зазначається у відповідному положенні, розробленого Національною академією педагогічних наук України.

У процесі впровадження розробленої моделі мережевої організації профільного навчання акцентувалася увага на результативності процесу взаємодії суб'єктів освітнього округу, ефективному використанні ресурсів зовнішнього і внутрішнього освітнього середовища, що функціонує на найближчій території, участі кожного учасника в організації освітнього процесу та забезпечення сприятливих умов для широкого вибору навчальних програм учнями, їх конкурентоспроможності на сучасному ринку праці та у подальшому навчанні впродовж життя.

Зазначимо, що ідеї партнерства та теорії мереж використані в розробленні моделі мережевої організації профільного навчання в освітньому окрузі сільської місцевості, що упроваджується в сучасну педагогічну практику освітніх закладів різних регіонів України.

У розробленій моделі найважливішими є прямі горизонтальні зв'язки, включаючи потоки інформації, прийняття рішень та їх спільну реалізацію.

На думку вчених головною ознакою, за якою варто відносити ту чи іншу організаційну форму до мережевої, слід вважати автономність, добровільність суб'єктів, які вступають у повторювані акти обміну, але між ними існує взаємозалежність в отриманні власних вигод [7].

Упровадження результатів наукового дослідження передбачає досягнення позитивного соціального ефекту, узагальненими критеріями якого є:

- розширення можливостей розвитку особистості;
- підвищення якості освіти, внаслідок розширення освітнього простору;
- висновки та твердження, що орієнтують на здійснення подальших досліджень щодо розвитку теорії мереж в сучасній педагогіці.

Внаслідок розвитку мережевої взаємодії, що передбачено в моделі організації профільного навчання, відбувається активізація суб'єктів спільної діяльності, яка проявляється у процесі виконання спільних проектів, програм, конкурсів, фестивалів, олімпіад тощо. Ці та інші форми та види навчальної діяльності організовані на основі прийнятих спільних угод та рішень, що розробляються суб'єктами освітнього округу.

Результати упровадження розробленої моделі вивчалися на основі даних моніторингу. Моніторинг упровадження результатів наукового дослідження, як це система спостереження за його перебігом, передбачає збирання, опрацювання, аналіз, узагальнення та зберігання інформації про стан упровадження продукції, оцінювання його ефективності з метою вдосконалення і прогнозування подальших досліджень (із Положення про упровадження результатів НДР, розробленого Національною академією педагогічних наук України).

Як свідчить результати моніторингу, спільна діяльність різних інституцій та установ значно розширює варіативність форм профільного навчання, що підтверджується показниками та параметрами, отриманими у процесі опитування керівників освітніх закладів, вчителів, учнів, що брали участь у її апробації.

Зокрема якість реалізації спільних планів та програм залежали від різних чинників, зокрема від рівня співпраці учнів, вчителів освітнього закладу з іншими установами залучених до організації профільного навчання.

За результатами упровадження моделі мережевої організації профільного навчання, що передбачала адаптацію та внесення змін в структуру освітнього округу як об'єднання освітніх закладів та інших установ, виявлено залежності результатів взаємодії від мотивації учасників освітнього процесу, якості освітнього середовища, його щільності та ін.

Рівень взаємодії суб'єктів освітнього округу залежав від багатьох інших чинників, що відображені в змісті спільних угодах, планах, програмах, рішеннях, що з різною ефективністю та інтенсивністю реалізовувалися в закладах освітнього округу.

Завдяки системного використання ресурсної бази суб'єктів освітнього округу, розширення освітнього простору, зріс рівень мотивації учнів до навчання, підвищилася відповідальність кожного учасника освітнього процесу за результати спільної діяльності.

Моніторинг упровадження результатів дослідження свідчать про позитивні соціальні ефекти та наслідки. Зокрема упровадження моделі організації профільного навчання, розробленої як орієнтовний зразок для подальшої адаптації до умов конкретного закладу освіти, позитивно вплинуло на якість освітнього середовища, що розширюється внаслідок мережевої взаємодії, ресурсної бази його суб'єктів.

Результати моніторингу свідчать про тенденцію підвищення інтересу керівників освітніх закладів, вчителів до моделювання активних педагогічних систем, розвитку зв'язків між інституціями, що позитивно впливає на показники рейтингу навчальних закладів, зростання якого спостерігалось упродовж періоду упровадження моделі.

Використавши теорію мережевої взаємодії, як нового напрямку в організації профільного навчання дало можливість:

- повніше здійснювати диференціацію та індивідуалізацію навчання старшокласників на основі паритетної кооперації суб'єктів освітнього округу та поліпшити умови для задоволення освітніх потреб учнів;

- забезпечити умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх інтересів, спрямувань та професійного самовизначення, орієнтованого на подальше навчання, місцевий ринок праці та соціалізацію в сучасному суспільстві;

- сформувані цілісне освітнє середовище як педагогічну систему, відповідно до умов конкретного освітнього закладу, максимально врахувавши запити та потреби здобувачів профільної освіти.

У процесі узагальнення результатів впровадження моделі мережевої організації профільного навчання сформульовано наступні твердження:

- мережева взаємодія суб'єктів освітнього округу як інноваційний, прогресивний та перспективний процес, що сприяє підвищенню якості освіти та її розвиток як активної соціальної системи;

- результативність організації профільного навчання підвищується внаслідок обґрунтованої структурної побудови взаємозв'язків між суб'єктами освітнього округу, що передбачають сукупність спільних дій, рішень, сформульованих завдань, усвідомлених процедур важливих для кожного учасника;

- мережева взаємодія суб'єктів освітнього округу, що здійснюється з метою організації профільного навчання, позитивно впливає на варіативність форм та змісту навчання для вибору їх старшокласниками, а оптимальне використання ресурсного забезпечення, наявних засобів навчання, розстановка педагогічних кадрів підвищує якість освітнього процесу;

- взаємодія суб'єктів освітнього округу, що будується на партнерських та добровільних засадах, учасниками якої виступають як освітні заклади, так і заклади та установи іншого підпорядкування як колективні та індивідуальні партнери забезпечують розвиток цілісного освітнього простору та кожного суб'єкта, що позначається на зростанні рівня взаємодії від ситуативного до комплементарного.

Ознакою результативності впровадження моделі організації профільного навчання слугує динаміка розвитку організаційної структури освітнього округу, її зовнішніх та внутрішніх компонентів, які безпосередньо залучені до організації освітнього процесу. Позитивні властивості мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу позначалися на зростанні показників щільності, конгруентності (посилення узгодженості спільних дій, рішень між елементами), поліпшенні доступності, розширенні форм навчання та способів реалізації змісту освіти, підвищенні мотивації та відповідальності кожного суб'єкта за результати виконання прийнятих рішень.

Упровадження моделі мережевої організації профільного навчання свідчить про те, що освітній процес виходить за межі одного освітнього закладу та традиційних форм навчання, підтверджуючи переваги взаємодії суб'єктів освітнього округу в організації освітнього процесу в старшій школі.

У процесі впровадження моделі мережевої організації профільного навчання як сукупність автономних інституцій чи їх підрозділів визначено базові умови оптимальної побудови структури складної і динамічної педагогічної системи, що

підтверджується надійністю та ефективністю її функціонування, сукупністю показників, що підтверджені практикою, серед яких:

- наявність якісних змін як результату взаємодії суб'єктів освітнього округу, досягнутого внаслідок спільної діяльності соціальних, культурних, виробничих, освітніх та інших інституцій;
- розширення освітнього середовища для навчання старшокласників;
- підвищення якості освіти завдяки оптимального використання ресурсної бази учасників взаємодії;
- розширення можливостей для вибору навчальних програм, використання форм, засобів, методів, методик, технологій для реалізації змісту профільного навчання.

У процесі впровадження розробленої моделі між суб'єктами спільної діяльності систематизовано та розширено зв'язки, удосконалено зміст угод, розширено програми спільних дій спрямованих на поліпшення організації профільного навчання

Висновки. Розвиток ідей мережевої взаємодії в практиці функціонування освітнього округу дозволило ефективно використати існуючу соціально-культурну інфраструктуру, створити складну та багатокомпонентну систему для організації профільного навчання старшокласників в освітніх закладах сільської місцевості.

Перспективність реалізації розробленої моделі полягає в розвитку процесів партнерства проголошених в сучасних нормативних документах про освіту, а оптимальна організації профільного навчання, що розвивається на засадах добровільності та партнерства дає можливість підвищити якість освіти. Водночас партнерство та взаємодія суб'єктів освітнього округу забезпечують умови для формування особистості, її готовності для усвідомленої та творчої самореалізації та адаптації в різних сферах соціального життя.

Завдяки розвитку мережевої взаємодії суб'єктів освітнього округу забезпечується оптимальне використання ресурсної бази як ефективного засобу підготовки випускників до усвідомленого вибору майбутньої професії. Мережева організація профільного навчання як упорядкована структура суб'єктів освітнього округу забезпечила можливість доступу до інноваційних, інформаційних, методичних і кадрових ресурсів, що підвищують якість освітнього процесу, розширюють вибір змісту та форм навчання.

У процесі розвитку педагогічного співробітництва відбувається позитивний вплив суб'єктів спільної діяльності один на одного, що активізує зростання рівня взаємодії, розвиток партнерства, довіри, творчості й взаємної вигоди та підтримки.

Системна робота з впровадження розробленої моделі посилила імплементацію нових ідей у процес реформування національної освіти та модернізації управління нею, а їх висвітлення у різних інформаційних педагогічних джерелах забезпечило широкий доступ освітянській та науковій спільноті до наукових розробок, розроблених у контексті теми дослідження.

Використані джерела

1. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
3. Концепція профільного навчання в старшій школі [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/
4. Січкаренко К. О. Мережева організація інноваційної діяльності: наукова доповідь / Кирило Олексійович Січкаренко; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». — К., 2015. — 48 с.:
5. Переведено по: Smelser, N., and R. Swedberg (eds.). The Handbook of Economic Sociology. Princeton: Princeton University Press, 1994. P. 426–449.
6. Катенев В. И. Сетевой подход к организации взаимодействия предпринимательских структур / Владимир Иванович Катенев — СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2007. — 217 с.
7. Шведюк О. Визначення мережевої структури як сучасної форми координації економічної діяльності // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 5 (107). — с. 22–29.

References

1. Concept “New Ukrainian School” [Electronic resource]: Access mode: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Law of Ukraine “On Education” [Electronic resource]: Access mode: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
3. Concept of profile education in high school [Electronic resource]: Access mode: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/
4. Sichkarenko K. O. Networking organization of innovation activity: scientific report / Kirill A. Sichkarenko; National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine. — K., 2015. — 48 p.:
5. Translated by: Smelser, N., and R. Swedberg (eds.). The Handbook of Economic Sociology. Princeton: Princeton University Press, 1994. P. 426–449.
6. Katenev V. I. A Network Approach to the Organization of the Interaction of Entrepreneurial Structures / Vladimir Ivanovich Katenev — SPb.: Izdv-o SPbGUEF, 2007. — 217 p.
7. Shvedyuk O. Determination of the network structure as a modern form of coordination of economic activity // actual problems of the economy. — 2010. — No. 5 (107). — p.22–29.

Мелешко В. В.,

кандидат педагогических наук, доцент, ведущий научный сотрудник
отдела экономики и управления общим средним образованием
Института педагогики НАПН Украины

ВНЕДРЕНИЕ МОДЕЛИ СЕТЕВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ: РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье обобщены результаты внедрения в педагогическую практику модели организации профильного обучения в образовательном округе сельской местности на основе сетевого взаимодействия. Освещены результативность воплощение принципов сетевого

взаємодія в організації профільного навчання, сформульовані висновки про цільовість, ефективність і перспективність ідей партнерства в організації профільного навчання в освітньому середовищі сільської місцевості.

В процесі впровадження розробленої моделі аналізуються позитивні впливи, сказані на якість освітнього середовища, підвищенні ефективності використання ресурсної бази, на умовах реалізації спільних проєктів, варіативності навчальних курсів і інших форм освітньої діяльності, що в цілому підвищує рівень якості освіти старшокласників.

О результативності впровадження моделі мережної організації профільного навчання свідчать ряд показників, які отримані внаслідок розширення освітнього простору.

Ключевые слова: профільне навчання; організація профільного навчання; результати профільного навчання; освітній округ; мережне взаємодія; модель мережної організації профільного навчання.

Meleshko V.,

**Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Leading Research Officer at the Economics and Management
of General Secondary Education Department
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine**

INTRODUCTION OF THE MODEL OF NETWORK ORGANIZATION OF THE PROFILE EDUCATION: RESULTS AND PERSPECTIVE

The article is devoted to the introduction of the model of organization of profile education of high school students in the conditions of the administrative district on the positions of network interaction. The effectiveness of optimization of this type of education, the present-day variative approaches to the implementation of the model of the organization of the profile education in the educational district of rural areas are considered.

In the process of introducing the model of the organization of the profile education in the educational district, there is an active development of network interaction, which is confirmed by the implementation of joint projects, programs and other forms, which was organized on the basis of decisions taken.

An indication of the effectiveness of the implementation and development of network interaction in the organization of the profile education is the dynamics of the structure, its external and internal components involved in this process, the properties of network interaction (density, congruence, accessibility), expansion of forms of content implementation, increased responsibility for the results of decision making and etc.).

The results of the implementation of the model of the network organization of the profile education are indicated by the results of the cooperation of the subjects of the educational district

Keywords: profile education; organization of the profile education; educational field; theory of networks; network introduction; network organizational model of profile education.